

Szentek egyessége.

Üdvözlő beszéd. *)

Egybegyültünk, ker. afiai! hogy egyesülten, lélekből-lélekre ható magasztos gondolatokkal s jóakarattal szolgáljuk Istenünk dicsőségét, önmagunk s embertársaink boldogságát; mert kiválóan a szellemi élet terén megbecsülhetetlen értékű és áldású az egyetértő, összhangzó munkásság. E közszükségnek hódoltak az őskeresztények, midőn gyülekezetekké alakultak; ennek tesz eleget korunk szelleme, midőn az egyesülés horderejét felismerve társulatokat, egyesületeket szervez úgy anyagi, mint erkölcsi érdekből mindenfelé. S ha bármely szép, jó és üdvös célú egyesület jogosult, mennyivel inkább tarthat erre igényt, most inkább, mint valaha, a Krisztus ősz követői által alapított társulat, melyet a régiség és eszményiség által megszentelt alakban ekklézsiának, anyaszentegyháznak nevezünk.

Az egyesülés szelleme korunkban oly nagy hatalommá erősbült, hogy az annak való hódolás nélkül a magános ember veresége bizonyos az élet bármely helyzetében. Érti s érzi ezt a gazda, a ki együletet alkot, hogy egymástól eltanulja az okszerű földmívelést, a tökéletesebb eszközök czélszerű használatát, s terményeinek értékesítését, hogy az élet fokozódó igényeit és terheit megbirja. Értik s érzik ezt az iparos és kereskedő, a kik minden irányban összekötetésbe lépnek, hogy czikkeiket, áruikat piacra vigyék s megismerdessék. Érti s érzi ezt a pénz embere, a ki táalentumait nem ássa el, hanem velük szövetségbe áll s kamatoztatja. Érti s érzi ezt a tudós, a ki társaságot alkot, hogy a tudomány gyémántját saját porával csiszolja s azt az emberiség közkincsévé tegye. Érti s érzi ezt az igaz hazafi, a ki eszméltre ébred, összeszedi magát s övéit s mint amaz evangéliumi jó pásztor az eltévedt századik juhót a nemzet zöméhez visszahozza, a különben veszendőt. Értik s érzik ezt az államférfiak és külügyérek, a kik úgy benn a hazában, mint kinn a nagy nemzetcsaládok között pártot alakítanak, szövetségest keresnek; mert félnek az elszigeteltség, a megveretés veszélyeitől.

Mindezeket csak azért hoztam fel, hogy érzékeltessem, hogy mily általánosan szükséges és korszerű az egyesülés s hogy ha nem lett volna soha ekklézsiá, anyaszentegyház, annak a Krisztus által

*) Mondatott Csókfalván az 1894. évi július 10-én tartott köri közgyűlés alkalmával.

hirdetett elvek alapján való létesítését kérnünk kellene a gondviselő Istentől, a magasabb lelki érdekek hathatós előmozdítása czéljából. De hála legyen érte, az emberiség sorsát bölcsen intéző Gondviselésnek! mihelyt a Krisztus eszméi hatni kezdetek az emberek lelkében, az első pünkösztben azonnal megalakult a keresztény egyházi társulat, melyben szerencsénkre csak tovább kell buzgolkodnunk s melyen többé a pokol minden hatalmasságai (kapui) sem vehetnek diadalmat.

Ez a legszellemibb s legáldásdúsabb minden társulatok között s hatása ma már felismerhető s érezhető az emberiség minden más intézményeiben. *Szép név* a keresztény név, azt mondja Jakab apostol s hasonlóan dicsőítik a többiek, midőn mondják: *a keresztények: Istennek fiai; Isten népe; szent papság; élő kövek; szentlélek templomai; Krisztussal egy lélek; Krisztus örökös társai.*

Ez amaz eszményi és Krisztus minden igaz követőivel benépesített szent társulat, a melyet a „Hiszek egyben“ *szentek egyességének* mondunk s melyért maga Idvezítőnk így imádkozott Istenhez: *Szent Atyám! tartsd meg a te neved által azokat, a kiket nekem adtál, hogy egygyek legyenek, mint mi. Ján. 17. 11.*

Oh, ha minket is, ker. afiai! a szentek egyességének e felséges, krisztusi érzete gyűjtött volna egybe ez ünnepélyes alkalomra, hogy az vezérelne minden vallásos és erkölcsi törekvéseinkben!

Alkalmoszerűnek találom azért most, midőn napjainkban a tudományak akármilyen szele által némelyek ide s tova engedik hajtani magukat, szólanı elöttetek ez ünnepélyes összejövetelünk alkalmából a *szentek egyességéről.*

Lássuk tehát: *mik annak feltételei? s miért kell arra törekednünk?*

1. A keresztényi egyességnek, a szentek egyességének feltételei azok, a melyek Jézus tanításának, életének s vágyódásának legfőbb tárgyait, kijelentéseit alkották s a melyek ő utána alapul szolgáltak s szolgálnak milliók boldogságának. E *feltételek:* az *igaz hit*, a *tiszta szeretet* és *élő reménység*; mert a ki így hisz, így szeret, így remél, az egy élő szent egyességben tudja s érzi magát a Krisztus által Istennel és minden jókkal.

Mi a hit? Mi az igaz hit? *A hit* — a nagy apostol szerint — *oly dolgok valósága, melyeket remélünk és a mely dolgok nem láttatnak, azoknak bizonyos mutatója* s az embert idvességre vezérli. Az igaz hit nem lehet más, mint az, a mely a józan okossággal s másik legmagasabb szellemi vívmányunkkal, a tudománnyal nem jó ellentétbe, sőt ez által csak megerősítetik; az az igaz hit, a mely az embert nemhogy elidegenitené egymástól, hanem inkább egy nagy családba vonja össze, mint testvéreket; az az igaz hit, a mely tért nyit erkölcsi tökéletességünk kifejtésére s a véghetetlenség gondolatát örökbecsűvé teszi előttünk. Azt pedig a Krisztus szerint így fejezhetjük ki röviden: hiszünk az egy Istenben, az erkölcsi szakadtságban és az örökéletben.

Ha tehát elgondolom, hogy Krisztuson elkezdve minden öntudatos keresztény léleknek ez a hit adott erőt; ha látom, hogy ez egy testvéri szövetségbe vonja össze még az ellenfeleket is; ha tudom, hogy ez megadja mindenkinek a jogot szabadon munkálni üdvét s élni mint örökéletre hivatott valóság: akkor örömmel vallom magam velök együtt egy szent egység tagjának, a kire nézve úgy él hitemben az egy Isten, mint egy oly jó Atya, a kitől embertársaimmal együtt egyedül várhatom bizton lelkem üdvét, — akkor érzem, hogy kötelezve vagyok, mint szabadsággal bíró lény, Isten törvénye szerint munkálnom szívem boldogságát, — akkor tudom, hogy erkölcsi tetteim által minden jókkal romolhatatlan szövetségbe léptem, a mely az örökkévalóságra köttetett. Ez az az igaz hit, a mely Istennel, Krisztussal s általa minden jókkal egyesít; ez az az egységes hit, a melyről így szól az apostol: *egy a hit, egy az Ur, egy a kereszttség.*

De feltétele a szentek egységének továbbá *a tiszta szeretet.* A tiszta szeretet az, miszerint az ember szeret pusztán magáért a szeretetért, s annak örömeiért, minden mellékes tekintet nélkül, mert ez a szeretet lényegének megkülönböztető tulajdonsága. Ez az, a melynek e földön legelébb és a legteljesebben Jézus adott hangot tanításaival s valóságot élete példájával. Erre céloz, mindön azt mondja tanítványainak: *Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást: a mint én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást.*

Legyen a tiszta szeretetnek ez új parancsolatja a mi legfőbb törvényünk, ker. affiai! S ekkor habár Krisztus tagadóknak gúnyoltatnánk is némelyektől, az emberi hiszékenység által alkotott Isten-Krisztus tagadásaért, ám legyen nekik az ő hitök szerint, de ezzel szemben csak azt mondjuk, hogy mi ismerjük és követni törekedünk az élő, tiszta szeretet történelmi Krisztusát. A szeretet e tiszta voltát, élő megtestesülését fejezik ki a tanítványok is ezekben, hogy *az a lélek gyümölcse, királyi törvény és tökéletesség kötele.* S ha az egy Istennek, az egy mennyei Atyában vetett hit által, mindnyájan gyermekeivé leltünk, bizonynyal semmi sincs, a mi erősebb alapra helyezné a szentek egységét, mint az a krisztusi szeretet, mely minden embereket testvérekké tesz s az emberiséget megajándékozza a testvériség szent eszméjével, melynél fogva a nagy apostol szerint: *Nincsen sem zsidó, sem pogány, nincsen sem szolga, sem szabados, nincsen sem férfi, sem asszony között különbség, mert mindnyájan egyek vagyunk a Jézus Krisztusban.*

Oh, bizonynyal, a szeretetnek véghetetlen egyesítő ereje és hatalma van s mindazok, a kik tisztán szerettek, a szentek egységében éltek. S be jól van, hogy ez ma is így van, mert iszonyu bomlasztó erővel lép fel napjainkban is minden szép, jó és nemes ellen az önzés és gyűlölség, a melyeket semmivel sem lehet legyőzni az egy szereteten kívül. A szeretet soha el nem fogy. A szeretet mindennél hatalmasabb, mindennél nagyobb. A szeretet minden, a szeretet maga az Isten, a ki mindeneket magához ölel e lényegében, hogy e tekintetben is egész áldásában érezzük rajtunk megvalósulni

idvezítőnk szép imáját: *Szent Atyám! tartsd meg a te neved által azokat, a kiket nekem adtál, hogy együgyek legyenek mint mi.*

A szentek egyességének szép feltétele még az *élő reménység* is.

Mi a reménység? A *reménység* -- így magyarázza az apostol — *ha megláttatik nem reméngség.* A reménység tehát addig reménység, a míg meg nem láttatik, mert a látás által valósággá lett. Ha mi, például valamely vágyunk teljesülését reméljük s e vágyunk teljesült, megszűnt reményünk, mert az valósággá lett.

Minden kornak és helyzetnek megvoltak s megvannak a maga reményei, melyek időről-időre táplálták s táplálják az emberiség kebelét. Legáltalánosabb volt minden időben és minden népnél egy jobb, egy boldogabb állapot után való sóvárgás, reménység. Jót remél az ember magános és családi életében, jobb jövőt remél a honfi és keresztény s édesen csendül meg füleiben a költő szózata: *Jöni fog egy jobb kor, mely után buzgó imádsáy epedez százezrek ajakán.* Igen! a keresztény ember buzgó imája által megszentelt reménység azon élő reménység, a mely időn, enyészeten átragyogó tárgyánál fogva egyetemes és az egész keresztény világ lelkét elfoglalja s az örökkévalóságban láttatik meg és nyer valósulást; mert *most részszerint van bennünk az ismeret, látunk tükör és homályos beszéd által, akkor pedig szemtől-szembe és eljö a tökéletes teljesség.*

Igy lesz az élő reménység feltételévé a szentek egyességének. És nektek ker. afiai, a kik a keresztényi szép megvalósítása végett egyesültetek, teljes igyekezettel arra kel törekednetek, hogy legszebb reményeitekét úgy ápoljátok kebleitekben itt, hogy azokat megláthassátok, mint valóságot egykor az örökkévalóságban, mert az apostól szerint: *egy test és egy lélek vagytok mindnyájan, miképen hogy a ti hivatástoknak egy reménységére is hivatottok.*

2. De lássuk, hogy az ily igaz hitből, tiszta szeretetből és élő reménységből származó szent egyességre miért kell törekednünk?

Megérdemli az a legkomolyabb és legbuzgóbb törekvést: mert az *megerősít, épít és boldogít.*

Az *egyesülés erőt ad* úgy a természeti, mint az erkölcsi világban. Az egyes vesszőszalakat ujjainkkal könnyen eltördelhetjük; de a nyálabbá összefogottakat két kezünk összetett erejével sem. A magánosan álló hatalmas tölgy ki van téve a vihar pusztításainak, de az erdőnek gyenge fái bírnak egymás védelmében az idő bármily viszontagságai ellen is daczolni.

Éppen így van ez az erkölcsi világban is. A gyenge ember társaságra lépés által erőssé válik s így szellemi diadalt arat; a mi a legfelségesebben valósúl meg a vallás-erkölcsi életben, a szentek egyességében, a hol — az írás szavai szerint — *a lélek is együtt segíli a mi erőtlenségünket.* S ugyan kérdem ker. afiai! miért gyűltünk mi gyarló emberek össze, miért állottunk meg e szent helyen az erős Isten színe előtt? ha nem azért, hogy szép, jó és üdvös dolgokat végezzünk s így erőtlenségünkben is megdicsőíttessünk a hatalmas Istennel való lelki egyesség által.

Nem szabad azért, ker. afa! soha így szólanod: Elvettetett állapotú vagyok én, mit tehetnék a közjó előmozdítására? nem, mert te is bírsz kifejteni némi lelki erőt s a mustármagnyi hit összetéve hegyeket mozdít ki helyökből. Nem szabad soha azt mondanod: hiába való tanítói fáradozásom; buzgó törekvésem nincs arányban a mivelődés nagy céljaival; nem, mert a siker nem csupán a te szerény munkádban áll, hanem abban, hogy veled együtt ezek meg ezek működnek egy célra. Nem szabad soha öntelten magadba zárkoznod: Nem teszek rosszat, nem vagyok a közjónak ellene s imádom Istenem magános hajlékomban; nem, sőt hogy valóban érezd az életerős egybeköttetést minden irányban, tenned kell a jót, részt kell venned a közügyekben s az Úr házában közös buzgósággal erősítened lelkedet minden jókkal és a mennyei Atyával való szent egyesülés által, hogy a hitrokon szivekkel bizalommal énekelhesd: *Ha Isten velünk, ki ellenünk.*

Továbbá a *szentek egyessége épít.* Építeni egyetértéssel lehet, míg az egyenetlenség romlásra vezet. Kétségbevonhatatlan igazság ez mindenütt, de főleg az az anyaszentegyházban, a mely hogy külsőleg, belsőleg folytonosan tovább építtessék, az összes tagok egyetértésére van szüksége. Erről könnyen meggyőződhetünk; mert a hol romladozott épületet, dísztelen külső állapotot látunk, ott biztosan követhetünk az egyenetlenségre; a hol pedig kedvesen tűnnek fel előttünk már messziről az égbe nyúló sугár torony díszes templomával s közelben a megelégtült vidám arcok, ott a hívek egyeségben élnek, a kik egyúttal tudják magukat lelkileg is építeni.

Épülni *lélekben!* Mily szép e kifejezés már csak magában véve is; de mily magasztos akkor, ha e lelki épülés egy szent egységben végeztetik el. Ott az Isten képére született kisedet kegyes indulattal sietnek felavatni a keresztény hitre s a mint időről-időre fejlődni látják testben, úgy tökéletesítik lelkét, szívét a tanítás és nevelés által. Ott az ifjakat munkásságra, ember megbecsülésre s Istennek lélekben és igazságban imádására vezérik. Ott a szeretet védelmében s Isten áldásában szent a családi élet és tűzhely. Látogatott a templom, a hol a hívek amaz élőkövekké alakíttatnak, a kikből felépül ama lelki egyház, a szenteknek egyessége. Ott meglátszik a krisztusi ima áldása: *Szent Atyám! tartsd meg a te neved által azokat, a kiket nekem adtál, hogy egyek legyenek, mint mi.* Ott egészen bételt az apostolnak az öröme: *A szenteknek polyártársai és Isten családjának tagjai vagytok, kik felépíttettek a prófétáknak és apostoloknak fundamentumokon, melynek belső szögletköve a Jézus Krisztus, kiből az egész alkotmány szép renddel rakattatván, növekedik, hogy legyen az Urnak szent temploma, miyen ti is velünk együtt építtettek, hogy legyetek Istennek hajléka a szentlélekben.*

Végre a *szentek egyessége boldogít.* Miben álljon a boldogság s kik legyenek boldogok? megmondja Idvezítőnk, a ki az emberi élet legnyomatékosabb kérdéseiről a legalaposabban szokott felvilágosítani, midőn tanításai legszebbikében így szól: Boldogok, a kik éheznek és szomjuhozak az *igazságot*, mert megelégtetnek. Boldogok a *békes-*

ségre igyekezők, mert azok Isten fiainak mondatnak. Boldogok, a kiknek szívök tiszta, mert azok az Istent meglátják. Boldogok, a kik üldöztetnek az igazságért, mert azoké a mennyeknek országa. S más ilyenek.

Tehát Jézus szerint nem a világi jóllét, szerencse és gazdagság, hanem a léleknek az örök igazságokban való fénye s a szívnek tiszta ártatlansága adja meg az embernek valódi boldogságát. A minthogy ezekben is keresték boldogságukat a Krisztussal együtt minden időknek legjobb és már örök üdvöt nyert s nyerendő lelkei.

De még a boldogság sem boldogság ha csak magunkénak mondhatjuk és nem érzik azt velünk együtt azon embertársaink is, a kikkel Isten a mi sorsunkat egybekötötte. Azért állított a Gondviselés társaságba, azért plántált az anyaszentegyház védő kerítései közé, hogy a midőn boldogoknak érezzük magunkat, egyúttal boldogítsuk mieinket s minél nagyobb körben embertársainkat, hogy így a vallás boldogító erejét tegyük mind általánosabbá. Hogy velünk együtt az alázatosságban, a békességben, a hit-, szeretet- és reménységben, az igazságban, sőt még a tűrésben és szenvedésben is legyenek mindenk boldogok. E boldogító érzésben éltek-haltak mindazon Isten előtt kedves és megdicsőült jobb lelkek, a kikkel egyetemben az örökkévalóság boldogsága vár reánk, valakik a szentek egyességének érzetét így ápoljuk kebleinkben.

Ime, kedves afiai, ker. gyülekezet! ezekben igyekeztem megmutatni, hogy miért gyűltünk össze ez ünnepélyes alkalommal. Egybegyűltünk, hogy a közös hit, szeretet és reménység alapján minél szorosabbra fűzzük a Krisztus által Istennel és minden jókkal azt a szent egyességet, a mely megerősít, épít és boldogít. Adja a mindenható Isten, csókfalvi unitárius szent gyülekezet! hogy egyházi társulatunk egybegyűlése s buzgó istentiszteletünk legyen köztetek táplálója e szent egyességnek s szolgáljon mindnyájatoknak úgy egyen-egyen, mint közönségesen megerősítésekre, épülésekre és boldogságtokra. A mi végre *ajánlak titeket* — az apostollal szólva — *Istennek és az ő kegyelmességéről való ama tudománynak, mely felépíthet és megadhatja nektek, mit örökség szerint bírtatok minden szentekkel egyben.* Amen.

KELEMEN ALBERT.

Unitárius történetírás és Kálvinorthodoxia.

Első Rész.

Családügy és orthodox politika.

III. Fejezet.

(Folytatás.)

— Aristoteles ugyanott még azt is mondja: *De a tudván való és rendetlen indulatból eredt kihágás meg nem csendesedik és meg nem kisebbedik, ha szinte valaki az ő gonosz cselekedetét és fertelmes dolgát jól érti is; hanem inkább megmarad benne és megátalkodott vakmerőséggel mind végig elmegy az ő elkezdett gonosz szándékában!* (*Institutio*. II. kv. II. 23.)

. . . Ez valóban a legkézzelfoghatóbb magyarázatja, jó Kálvin, a te nagy tudományod kegyes voltának az írásban és gonosz alkalmazásának a gyakorlati életben. Ezért rendszerezítetted a tudva elkövetett ballépést az egyházadba behozott hitüldözéssel és mégis szerette volna jobb meggyőződésed azt is elhíttetni, hogy neked nem volt semmi részed abban a gonosz hírű első esetben, mely rá kényszerített arra, hogy igazi arcodat fordítsd a nagy világ felé. Innen eredt a végzetes tévedéseknek egész sorozata. Innen eredtek furcsa ellenmondásaid s a vakmerő ráfogások, mikkel bemocskoltad annak a szegény áldozatnak emlékét, a ki — magad kimondottad — a te kezeid között veszett el. (*Mosheim*. Nachrichten. 81. 107.) Ezért látunk tégedet s veled a jámbor együgyűeket jobb ügyhöz méltón fáradozni, hogy a felelősséget a világ előtt a te fölkenet személyedről másokra hárítsátok; ¹⁾ holott 1561. szept. 30-án saját magad így bízattad rá példád követésére hittársadat, a navarrai király kamarását: „Becsület, dicsőség és gazdagság lesz jutalma a te fáradozásodnak; de ne mulaszt el mindenek előtt megszabadítani az országot azoktól a nyughatatlan gazoktól, a kik lázadásra ingerlik a népet ellenünk. *Ki kellene írtani az ilyen szörnyeket, mint a hogy én elpusztítottam a spanyol Servet Mihályt!*“ (*Porter*: 73. Lásd *Voltaire*: Oeuvres. IX. 491. *Génève*, 1771.) Ime te magad is dicsőíted, sőt például ajánlod azt a tettet, a melynek hasznát a kielégített bosszú gyönyörében csupán egymagad élvezted; de erkölcsi súlyát mindvégig szeretted

¹⁾ 1562-ben pl. Balduinus ellen írt feleletében, ki szemére vetette S. megölését, magára Servetre, a genfi tanácsra, a svájci egyházakra, sőt a „szelid“ Melanchthonra igyekszik vetni Kálvin, tettének felelősségét. (*Porter*: 73.)